

2016

MENDIETAKO BUZOIAK HERNANIN

**Inaxio Sanz Zalakain
(HERNANI 2016)**

1959-09-25. Herriko mendizaleak buzoi batekin, mendian jarri aurretik (Andres Olaondo, Joxe Joakin Esnal, Joxe Ramon Azkue, Jesús Arozena, Joxe Ramon Almarza "Atarrabiyo", Salvador Alvarez, Rikardo Goya eta Joxe Mari Gonzalez).

Mendira gutxi edo gehiago joan den edozein hernaniarrek jakingo du gailurretan aurkitzen diren buzoiak zer diren.

Izan ere, Euskal Herriko hainbat mendi puntetan forma eta itxura ezberdineko buzoiak ditugu eta hauek bertan ikustea, dagoeneko, ez zaigu arraroa egiten.

Euskal Herriko buzoien historia, ordea, ez da horren zaharra.

Aurreko urtean, 2015an, bete ziren 100 urte gure inguruan lehendabiziko buzoia jarri zela.

Anboto mendian izan zen, hain zuzen ere.

Orditik hona Hernanin edo Hernanirekin muga egiten duten gailurretan ere jarri dira buzoiak.

Aurreneko buzoia 100. urteurrenaz baliatuko gara gure inguruko mendietakoei buruzko ezagutza handitzeko.

Mendizaletasuna eta mendi elkarteak Euskal Herrian

Egun euskaldunon artean mendizaletasuna oso errotua badago ere, mendira gailurra egitera joateko ohitura gure artean nahikoa gauza berria dela esan dezakegu. Euskal Herriaren industrializazioarekin batera Europarekin harremana estutzen hasi zen, eta honekin batera hasi ziren bertako ohitura eta kirol ezberdinak sartzan gurean: tartean mendizale-
tasuna. Ez da harritzekoa, beraz, Bilbon sortu izana mendiari loturiko lehendabiziko taldea: "Los Ganekogortos" izenekoa. 20 pertsonaz osaturiko talde hau izan zen 1870-71 inguruan lehendabiziko mendi irteerak antolatu zituenen. Taldeak, ordea, ez zuen jarraikotasunik izan, eta ez zuen mendi elkarte sortzeko indarrik izan.

1894an etorri zen *Gimnasio Zamacois* izenarekin, mendi irteerak antolatu zituen lehendabiziko elkarte. Denborarekin *Gimnasio Zamacois* izango zen C.D. *Bilbao*-ri bizia emango ziona. 1912an sortu zen C.D. *Bilbao*.

Mendizaletasuna bultzatzeko lehen ahalegina: buzoien sorrera

1913an C.D. *Bilbao* izeneko elkarte honetan bertan izendatu zuten presidente Euskal Herriko mendizaletasunaren aitapontekoa bezala hartua dagoena: Antxon Bandres Azkue. Antxonek ordura arte nahiko kirol elitista zen mendizaletasuna gehiago zabaltzeko nahi izan zuen, gizarteko beste eremuetara iritsi zedin. Gizarte industrialean zeuden bulegoetako langile, komertzioetako jabe, artisau etab.-engan jarri zuen amua.

Helburu hori lortu nahian sortu zen Euskal Herrian jarri zen lehendabiziko buzoia. 1915eko maiatzaren 30an, 1.331 metro dituen Anboto mendian jarri zuen buzoia C.D. *Bilbao*ak. Inaugurazio egunean idatzi batzuk sartu zituzten Bizkaiko Aldundiari, Udaletxeari, kirol elkartei, Espainiako Club Alpinoari eta bertan ez zeuden bazkideei. Idatzi hauetan eskakizun bat egiten zen: Anbotora igoko zen pertsona orok utzi zezala buzoian paper bat, izena, herria eta data jarriaz. C.D. *Bilbao*ak liburu bat ireki zuen igotzen zirenen kontrola eramateko, eta, bide batez, mendizaletasuna sustatzeko. Bitxikeri moduan, esan daiteke, garai hartan buzoiak 260 pezetako prezioa izan zuela.

Ekintza honetaz gain, ordea, Antxonek hiru zutabe proposatu zituen mendizaletasuna sustatzeko:

1. Euskal-Nafar mendi federazioa sortzea.
2. PYRENAICA boletina sortzea
3. Mendi lehiaketak sortzea.

Beranduago hirurak bete ziren, eta hirugarrenarekin batera hasi ziren Euskal Herriko mendietan buzoiak jartzen.

Mendi lehiaketak: buzoiak zertarako?

Antxon Bandres Azkuek proposaturiko hirugarren zutabea mendi lehiaketak sortzea zen. 1918an 100 mendien lehiaketa sortu zuten horrela, egun oraindik ere martxan dagoena. Hauek ziren lehiaketaren berezitasunak:

- 100 mendi igotzeko proposamena egiten zuten. Helburua 5 urtetan (20 mendi urteko) eta gehie-
nez 10 urteko iraupenean (10 mendi urteko) 100 gailur egitea zen. Helburua mendiak ezagutzea zen, ez ahalik eta azkarren egitea.
- Herrialde guztietako mendiez osaturiko katalogo bat osatu zuten. Mendi hauek ziren egin beharrekoak. Ez zuen edozein mendik balio.
- Mendi guztiek ezberdinak izan behar zuten. Ezin ziren mendiak errepikatu.
- Gailurreko buzoian txartela utzi behar zen, eta igotzen zen hurrengo mendizaleak aurrekoaren elkartera bidaliko zuten.
- Elkarteak egingo zuen mendizaleak mendi horiek igo zituenaren kontrola.

Hau da, lehiaketa honek mendi gailurretan buzoiak jartzea eskatzen zuen. Hau dela eta, azkar hasi ziren zabaltzen Euskal Herri osoan mendi gailurretako buzoiak. Bitxikeri moduan esan beharra dago 23 pertsona izan zirela lehendabiziko 100 mendien lehiaketa bukatu zutenak 1923an.

Euskal Herri mailan gertatu zen lehiaketa eta mendietako buzoien sorkuntza honetan Hernani ez da salbuespena izan eta bi gauzak izan ditugu gurean XX. mendearen erditik aurrera.

Hernaniko mendi lehiaketak

Gure herriko mendi elkarteek (Mendi Gain eta Mendiriz Mendi, garai haietan) ere 1950-60 urteetan mendi lehiaketak antolatzeko hautua egin zuten. Mendi kopurua baino, igo beharreko metro kopurua hartzen zuten oinarritzat. Honela, urte bakoitzeko igo behar zen metro kopurua zehazten zuten. Garaiak ere beste batzuk ziren, eta gaztetxo eta helduek egin beharreko metro kopurua ezberdintzeaz gain, emakume eta gizonek egin beharrekoak ezberdintzen zituzten. Hauek ziren urte bakarrean egin behar zituztenak:

- Gaztetxoek: 5.000 metro.
- Emakumeek: 15.000 metro.
- Gizonezkoek: 30.000 metro.

Mendiriz Mendi elkartearen 1959ko iraileko boletinan azaltzen denaren arabera, bazkideek zuten soilik lehiaketa honetan parte hartzeko aukera, eta gogorarazten diete parte hartzaileei irailaren 30a baino lehen eman behar dizkietela delegatuei igo dituzten mendien parte. Ohartarazten zaie, era berean, egun

Santa Barbaran "Finalista eguna" 70. hamarkadan. (Antton Garin, Joxe Ramon Almarza "Atarrabiyo", Mikel Urruzola, Gema Izagirre, Mª Jose Ezeiza, Ixiar Laburu, Arantxa Rekondo, Koro Etxeberria, Ina Idarreta, Lurdes Arabaolaza eta Marimi Azkue).

horretatik aurrera, mendia igo eta 15 eguneko epea izango dutela parte eramateko.

San Inazio egunean, lehiaketako baldintzak bete zituzten mendizaleei domina ematen zitzaien Santa Barbaran. "Finalista eguna" ere ospatu izan zen beste mendiren batzuetan.

Mendietako buzoiak Hernanin

Aurretik aipatu den moduan, Hernani ere ez zen atzera geratu lehiaketa eta buzoien kontuan. Honela, Hernani eta Hernanirekin muga egiten duten gailurretan ere aurki ditzakegu buzoiak.

Hauek beti herritar bolondresak jarri ohi zituzten. Galdaragintzan lan egiten zuen jendea beti izaten zen kuadrila edo lagunartean, eta hauek izan ohi ziren buzoiak egiten, eta, askotan, diseinatzen zituztenak ere. Kasu askotan mimo handiz, eskalak mantenduz eta koloreak errespetatuz, zerbaiten erreplika bazen.

Jartzeko eguna, lagun artean, mendian igarotzeko egun berezia izaten zen normalean. Buzoiak konpontzeko prozesuan ere (izan baitira konpondu behar izan direnak) antzekoa izaten zen Mendiriz Mendi Elkartean, esaterako. Buzoia gaizki ikusten zutenean, kendu, menditik jaitsi, konpondu eta bes-

amandrearen figura zuenik ez genuen ezagutu. Litekeena da urte horretatik aurrera galdu egin izana.

Zaburu mendiaren amandrea da, esaterako Lupe Azpiazu. Zaburu, Hernaniko mendietan jarri zen lehendabiziko buzoia izan zen, 1954-04-18an eta Lupe izan zen aukeratua amandre izateko.

90.eko hamarkadan, buzoia oso hondatua zegoen eta konpontzeko behera jaitsi genuen buzoia. Konpondu ostean, jarri zuten koadrilarekin hitz egin, eta denok elkarrekin joan ginen berriro jartzera. Egun berezia izan zen, alde batetik, egun bera errespetatu zelako, 1993ko apirilaren 18an jarri baitzen berriro. Bestetik, 1954an jarri zuten asko ere bertan izan zirelako.

Baina, hori gutxi ez, eta hauen seme-alabak, suhiak etab. ere joan ziren egun hartan. Jartzeko prozesua, egun berezi bihurtuz.

1993-04-18. Zaburuko buzoia konpondu ostean, berriro jarri zen eguna.

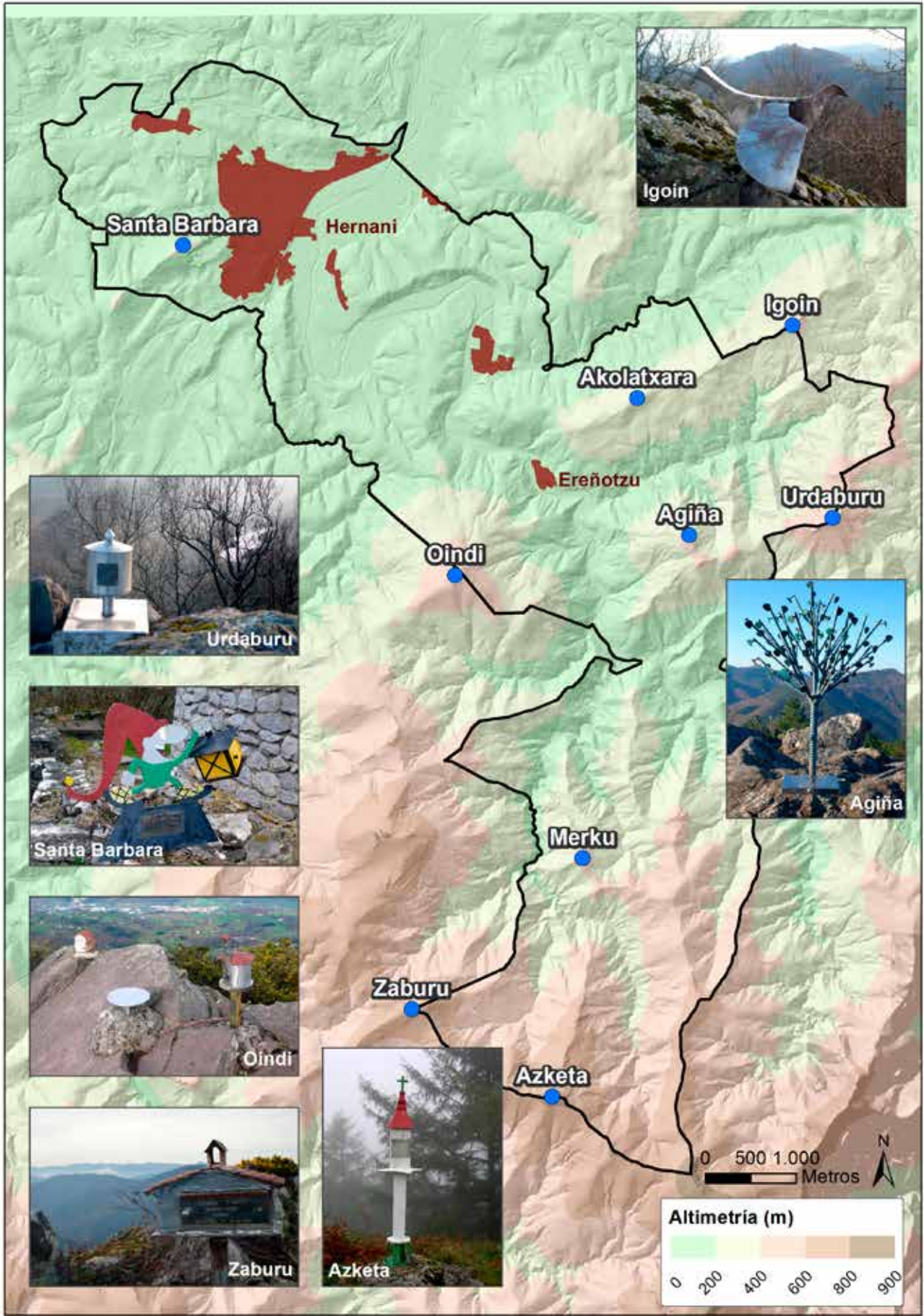
te egun batean jartzen zuten. Askotan, elkartearen mendi irteera bat baliatzen zuten horretarako (Eulatz-, Aralar-, Guratz-, Gorriti- mendietan egin zen moduan) edo lagunekin egun pasa egiten zuten.

Hernaniko buzoien amandreak

Buzoiak jartzerako orduan Hernanin ohitura izaten zen amandrea izendatzea buzoia bakoitzari. Ez dakigu Hernanitik kanpo ohitura bera zegoen. Amandreak ez zuen eginkizun berezirik. Mendi Elkartean ibiltzen zirenek, bertako neska mendizale bat aukeratzeko zuten eta jarri beharreko buzoia amandre izendatzen zuten. 70. hamarkadatik aurrera, ordea,

Buzoiak Hernaniko paisaian

Mapa honen bidez, Hernaniko mendietako buzoiak non dauden adieraziko da, irakurleak hauek kokatzeko erraztasuna izan dezan:

Egilea: Ana Felipe

Buzoi ezberdinei buruzko informazioa

AGIÑA

Altuera: 442 m.

Nork jarria: Ereñotzuko "Olak" Auzo Elkartea eta Mendiriz Mendi Elkartea.

Data: 1994-02-20.

Koordenadak: UTM 30T X: 0587689; Y: 4787571 (WGS84).

Mendi Katalogoan: Ez.

Bitxikeria:

Joxe Legarretaren oroimenez

Mendiak asko maite zenittun

oietatik bat "Agiña".

Zure denboran amaika aldiz

igo ta jetxi egiña,

Gure ingurugiroa zaintzen

egin zendun alegiña,

Ondorengoak izan zezaten

bizileku atsegiña.

AKOLATXARA

Altuera: 359 m.

Nork jarria : Ez du buzoirik.

Koordenadak: UTM 30T X: 0587118; Y: 4789079 (WGS84).

Mendi Katalogoan: Ez.

Bitxikeria: Club Vasco de Campingek jarritako buzoia izan zuen denbora laburrez. Norbaitek kendu zuen eta ordutik buzoirik gabe egon da.

AZKETA

Altuera: 834 m.

Nork jarria: Mendi Gain eta Mendiriz Mendi elkar-teek.

Data: 1973-12-16 (2006-04-23an konpondua).

Koordenadak: UTM 30T X: 0586182; Y : 4781398 (WGS84).

Mendi Katalogoan: Bai.

Bitxikeria: Hernaniko gailurrik altuena. Mendi Gain eta Mendiriz Mendiko mendizaleek jarritako buzoia.

IGOIN

Altuera : 457 m.

Nork jarria : Mendi Gain eta Mendiriz Mendi elkar-teek.

Data : 1979-12-02.

Koordenadak : UTM 30T X : 0588822 Y : 4789879 (WGS84).

Mendi Katalogoan : Bai.

Bitxikeria :

Ildako mendizaleen oroigarria

*Usoa eskutan harturik
nahi zuten paketu,
Bainan usoa zegoen
piska bat elbarritu,
Ezkerreko egoa
zitzaion faltatu,
Orain ongi ikusten da
Euskadi ez dute askatu.*

MERKU

Altuera : 477 m.

Nork jarria : Ez du buzoirik.

Koordenadak : UTM 30T X : 0586515; Y : 4784019 (WGS84)

Mendi Katalogoan : Ez.

Bitxikeria: Hernaniko mendi ezezagunenetarikoa eta buzoirik gabea.

OINDI

Altuera : 545 m.

Nork jarria : Mendi Gain eta Mendiriz Mendi elkar-teek

Data : 1975-12-21

Koordenadak : UTM 30T X : 0585115;

Y : 4787132 (WGS84)

Mendi Katalogoan : Bai.

Bitxikeria: Oindiko puntan hiru buzoi ezberdin aurki daitezke.

SANTA BARBARA

Altuera: 240 m.

Nork jarria: Langaitz, Mogel, San Bartolome eta Landaberri ikastolek.

Data: 1998-11-15.

Koordenadak: UTM 30T X : 0582128; Y : 4790758 (WGS84).

Mendi Katalogoan: Ez

Bitxikeria : "EUSKARAZ BIZI, mendian ere euskara ezpainetan".

URDABURU

Altuera: 598 m.

Nork jarria: G.M. Urdaburu.

Data : Plaka kenduta dago.

Koordenadak: UTM 30T X: 0589264; Y: 4787761 (WGS84).

Mendi Katalogoan: Bai.

Bitxikeria: 2016ko urtarrilean atera zitzaion argazkia buzoiari. Martxoaren 30an, berriro igo, eta dagoeneko ez zegoen. Itxuraz, ezezagunen batek kendu du, berriro ere.

ZABURU

Altuera: 778 m.

Nork jarria: Lupe Azpiazu (amandria), J. Garcia, F. Aranburu, J. Gonzalez, X. Sistiaga, A. Rodriguez, C. Gonzalez, J. Telleria. Mendiriz Mendi Elkarte.

Data: 1954-04-18 (1993-04-18an konpondua).

Koordenadak: UTM 30T X: 0584641; Y:4782361 (WGS84)

Mendi Katalogoan: Bai

Bitxikeria: Mendiaren puntak banatzen ditu Hernani, Elduain eta Urnieta udalerrien mugak.

Emakume kuadrila bat buzoi baten inguruan. (Mª Pilar eta Xatur Karrera, Konsuelo Orueabala, Mª Jesús García, Flori San Jose eta Arantxa Goya).

Buzoiak bai, buzoiak ez

Buzoiak mendi gailurretan jartzeko ohiturak ere sortu ditu eztabaidak mendizaleen artean. Batzuen ustez, mendizaletasuna sortzeko oso erabilgarriak ziren/dira eta merezi zuen/du gailurrean buzoiak jartzea. Beste batzuen ustez, ordea, "txatarra" mendian uztea da, eta mendizaleak mendia maite badu, ez du zergatik buzoiaren beharrik erakarria izateko.

Kontua da dagoeneko Hernani inguruetako mendietan badirela buzoiak jarriak eta horren aurrean postura ezberdinak defentsa daitezkeela. Batzuek kentzeak merezi duela esango duten moduan, beste batzuentzat mendizaletasunaren historiaren parte ere badira, eta beraz, zaindu beharrekoak dira, gazteenentzat oraindik ere motibagarriak dira. eta laino itxiko egunetan erreferentzia ona izan daitezke.

Honen harira, badira puntu batzuk, nire iritzia aplean adierazi nahiko nituzkeenak:

- Buzoiak arautu egin beharko lirateke, arautuz gero, gauza positibo asko ekar dezaketelako.
- Esate baterako, mendi gailur bakarrean buzoi bat baino gehiago egoteak ez du zentzurik, eta bakarria egotea arautu beharko litzateke.
- Buzoia jarri duenak hartu beharko luke berau mantentzeko ardura ere.

Lehiaketak eta buzoiak berreskuratu gure herria hobeto ezagutzeko

Artikulu hau irakurri duzuen askok pentsatuko zenuten dagoeneko, artikulu honetan bertan aipatu diren mendietako batzuk ez dituzuela inoiz igo, eta/edo nahiz eta igo, ez duzuela inoiz bertako buzoiaren erreparatu.

Esan beharrik ez dago, hernaniar askok, mendizalea izan edo ez, ez dituela gure herriko gailur txiki eta ederrak ezagutzen. Honetarako, modu polita litzateke lehiaketak berreskuratzea eta antolatzea, non proposatzen den buzoiak dituzten Hernaniko gailurrak igotzea eta bertan txartela uztea.

Mendiriz Mendi Elkarte bera izan daiteke gailurrak egin dituztenen zerrenda emango duena. Dinamika oso erraza izan daiteke:

- Zazpi txartel berezi aterako dira buzoiak dituzten 7 mendien izenekin.
- Jendeak izena eman dezake lehiaketan, eta 7 txartelak hartu izena ematen duenean.
- Bi urtetako denbora izango du gehienez 7 gailurrak egiteko.
- Egiten duen gailur bakoitzeko buzoiaren dagokion txartela utziko du, eta buzoiarekin argazkia aterako du gailurrean bertan.
- Eguneko gailur bakarra egin ahal izango da.
- Argazkia 15 egun baino lehen Mendiriz Mendira bidaliko da, edo dagokion web orrian jarriko da.
- Utzi duten txartela mendira igotzen den hurrengoak hartuko du eta Mendiriz Mendira eramanango du.
- Zazpi gailurrak egitean Mendiriz Mendik antolatzen duen "Mendizale Astea"n dagokion errekonozimendua jasoko du.

Euskal Herriko buzoirik zaharrenak 100 urte bete dituen honetan, burnizko kaxa txiki hauek atzetik duten historia handia eta istorio txikiak beti izango dira gure mendizaletasunaren ondarearen parte. Artikulu honen bidez, Hernaniko kasua ezagutzera eman nahi izan da.

1992-06-14. Gipuzkoako eskolarteko mendi lehiaketako gaztetxoaren Finalista eguna. Indamendi (Zestoa). Garikoitz Arruarte, Iñaki Sanz, Lander Fernandez, Julen López, Garikoitz Iradi, Joanes Mathiuet, Izaskun Baro, Nerea González, Leire Imaz, Irati Trantxe eta Idurre Sanz.

Eskerrak, artikulu hau egiteko laguntza eman didaten guztiei, Joxe Ramon Aizpuru eta Ane Feliperi, bereziki.